

Anna GROSSOVÁ

DOI: <https://doi.org/10.56112/zpp.2023.2.02>

ABSTRAKT: *Text je prezentací dílčích výsledků víceletého plošného průzkumu památek barokního zlatnictví na historickém území Moravy, souběžně doplněného archivním výzkumem, zaměřeného na podrobnější poznávání sakrálních předmětů v majetku římskokatolické církve zhotovených z drahých kovů, jež jsou prohlášenými kulturními památkami České republiky. Nepředpokládaným bonusem bylo též nalezení prací několika moravských mistrů, jejichž veškeré dílo bylo považováno za navždy ztracené nebo jejichž jména dosud nebyla v odborné literatuře uvedena. Většina zkoumaných předmětů představuje trvalou kvalitu moravského zlatnického umění v 17. a 18. století, jehož tvůrci úspěšně konkurovali augsburským, vídeňským či pražským zlatníkům. Nová zjištění rovněž mění pohled na význam brněnského zlatnictví té doby. Prostřednictvím vybraných příkladů chceme zviditelnit některé jeho osobnosti, jejichž tvorba je v odborné literatuře dosud málo známá.*

KLÍČOVÁ SLOVA: liturgické nádoby a náčiní; zlatnictví a stříbrnictví; baroko; Morava; Brno; užité umění; umělecké řemeslo; 17. a 18. století

The work of goldsmiths of Brno provenance for the Church in the Baroque period

ABSTRACT: *The text presents partial results of a multi-year survey of the monuments of Baroque goldsmithing in the historical territory of Moravia, simultaneously supplemented by archival research, aimed at a more detailed understanding of sacral objects in the possession of the Roman Catholic Church made of precious metals, which are declared cultural monuments of the Czech Republic. An unforeseen bonus was also the discovery of the works of several Moravian masters whose entire oeuvre had been considered lost forever or whose names had not yet been mentioned in the literature. Most of the objects examined represent the enduring quality of Moravian goldsmithing in the 17th and 18th centuries, whose artists successfully competed with Augsburg, Vienna and Prague goldsmiths. The new findings also change the view of the importance of Brno goldsmithing at that time. Through selected examples, we want to make visible some of its personalities whose work is still little known in the literature.*

KEYWORDS: liturgical vessels and utensils; goldsmithing and silversmithing; baroque; Moravia; Brno; applied art; artistic craft; 17th and 18th century

Při odborném zpracování liturgického stříbra, coby movitého kulturního dědictví České republiky, nás vždy bude omezovat skutečnost, že se dochoval jen zlomek historické zlatnické produkce vzniknuvší před rokem 1800. Většina barokních bohoslužebných nádob z drahých kovů, stejně tak jako i starších historicky cenných předmětů a jiných precios domácí i zahraniční provenience, padla za oběť josefínským reformám, kdy bylo v letech 1782–1788 jen na Moravě zrušeno 42 klášterů.¹ Dle direktivy byly veškeré „převzaté kusy (...) pod rukou nebo dražbou prodány nebo roztaveny nebo za jiné zaměněny nebo také po obdržení rozkazu chudým farám a lokáliím rozdány“.² Získané prostředky sloužily nově ustavenému náboženskému fondu k vyplacení doživotních důchodů členům zrušených klášterů i ke zřízení nových far a lokálií.³ K dokonání zkázy pak došlo až v první dekádě 19. století, když císař František I. (1792–1836) přidal k úsilí o odvrácení státního

bankrotu i rekvírování předmětů z drahých kovů, které neminulo ani církve.⁴ Během času též někdy posloužily starší bohoslužebné nádoby k výrobě nového liturgického vybavení v aktuálním stylovém provedení; jejich počet však nebyl tak významný, aby mohl zásadně změnit zbylý historický obraz. Rozsáhlost ochuzení církevních pokladnic nejvýmluvněji dokumentují soupisy stříbrných předmětů, informující o množství chrámového bohatství farností v 17. a 18. století, zničeného zásahem státu v době napoleonských válek.

Barokní zlatnictví lze dnes studovat i prezentovat hlavně díky různým cimeliím zhotoveným z drahých kovů, dochovaným v majetku římskokatolické církve; příklady soudobého stolního stříbra jsou spíše ojedinělé.⁵ Při zkoumání movitých památek sakrálního umění však musíme mít stále na paměti, že jejich podstatná část, včetně bohoslužebných nádob, dnes není v církevních objektech, pro které byly

■ Poznámky

- 1 Josef Samsour, *Prodej věcí movitých a zvláště klenotů ze zrušených klášterů za Josefa II. na Moravě*, Brno 1912, s. 3.
- 2 Ibidem, s. 33.
- 3 Ibidem, s. 3. Mincovnímu úřadu ve Vídni bylo odvedeno zlato a stříbro z Moravy v celkové hodnotě 3 754 zlatých a 59 krejcarů. Viz ibidem, s. 34.
- 4 Známá to finanční opatření z let 1806–1807 a 1809–1810 nařizující obyvatelstvu rakouských a českých zemí, včetně církvi, odevzdat nově zřízeným puncovním úřadům k roztavení veškeré své předměty z drahých kovů. Podrobněji např. Karel Täubel, *Vývoj českého puncovníctví*, Praha 1977, s. 21–22 a 26–28.
- 5 Dochovány jsou např. v mobiliárních fondech NPÚ. Viz Anna Grossová, *Stříbrné okouzlení: historické reflexe oživené průzkumem užitého stříbra dochovaného v mobiliáři zámku Lešná u Zlína*, Praha 2014. – Zuzana Vavřková, *Zámecké stříbro*, České Budějovice 2015.

původně určeny. Mnohé předměty byly též součástí větších kolekcí (obvykle tvořených monstrancí, několika kalichy, ciboríem, mešními konvičkami, případně i prelátskou berlou), často pořizovaných při konkrétních příležitostech k reprezentaci objednatelů.⁶ Z této produkce barokního zlatnictví však máme dnes k dispozici mnohdy méně než torza bohatých chrámových i osobních souborů, na nichž se podíleli vedle augsburských a vídeňských mistrů i domácí zlatníci, na Moravě usazení zejména v královských městech. Plošný průzkum těchto artefaktů, prováděný od roku 2015, nezbytně doplněný archivním výzkumem, odhalil tvorbu některých moravských mistrů, jejichž veškeré dílo bylo považováno za navždy ztracené nebo jejichž jména dosud nebyla v odborné literatuře uvedena.⁷ Nová zjištění též mění pohled na význam brněnského zlatnictví 17. a 18. století, pracujícího pro církevní klientelu. V rozsahu tohoto textu však není možné představit všechny nalezené předměty a autory této provenience; některým byly již věnovány samostatné studie.⁸

Výběr pro následující text pochází zhruba z osmdesáti nalezených a autorsky určených brněnských prací, představujících vysokou úroveň barokního zlatnického umění na Moravě.

Stručný nástin cechovních ustanovení a zavedení puncovních pravidel v Brně

Tradice zlatnického řemesla v Brně sahá až do časů středověku; dokladem je, hned po Praze (1324),⁹ druhý nejstarší cechovní pořádek v českých zemích, udělený zdejšími zlatníkům v roce 1367 markrabětem moravským Janem Jindřichem (vládl 1349–1375). Trvalá přítomnost dvora lucemburské sekundogenitury, jež si v polovině 14. století zvolila Brno za své rezidenční sídlo, současně s obnovením ražby zemské měny v místní mincovně předurčila výrazný početní nárůst zlatníků¹⁰ a s ním i vyvolání potřeby vymezit základní pravidla provozování této živnosti ve městě.¹¹ Markraběcí listina ukládala povinnost každému nově přichozímu zlatníkovi s úmyslem zde zůstat a provozovat řemeslo, získat městské právo zavedeným způsobem, složit odpovídající záruku, stvrdit, že ve městě setrvá nejméně jeden rok (a den) a předložit písemná osvědčení z míst své předchozí působnosti. Práce se špatným stříbrem byla trestána městskou pokutou ½ hřivny pražských grošů hrubé mzdy. Umožněna byla jen činnost na místech k tomu vhodných, nikoliv skrytých, při oknech nebo veřejně přístupných. V dílně, kde společně pracovali dva až tři mistři, musel každý za sebe ctít práva městská a nést povinná břemena. Výkon řemesla, který nebyl prováděn ve shodě s ostatními, mohl vést prostřednictvím rychtáře k uzavření dílny do té doby, než se přestupník podřídí platným pravidlům. Zlatníci získali

i žádoucí dohled nad obchodem s cizími výrobky z drahých kovů, které nadále nesměly být bez jejich předchozí kontroly pravosti nabídnuty ve městě k prodeji.¹² O dvacet let později, dne 13. května 1387, přidala ještě městská rada závazný článek stanovující způsob zadávání výroby pečetidel; kontrakt mohl být uzavřen pouze za přítomnosti dvou přísedících radních poté, co objednavatel osobně zadal zlatnickému mistru zhotovení konkrétního otisku k vlastnímu použití.¹³

Povinné značení stříbrného zboží městskou značkou a monogramem výrobce (umožňující nám dnes studium produkce jednotlivých mistrů) bylo v Brně zavedeno až o dvě stě let později – v roce 1567. Vezmeme-li v úvahu stav v jiných středoevropských městech – zejména v Norimberku, Vídni, Bratislavě,¹⁴ ale i Praze, kde bylo puncování nařízeno o pět let dříve cechovním privilegiem, uděleným společnému cechu zlatníků císařem Ferdinandem I. (1526–1568) dne 17. září 1562,¹⁵ lze se oprávněně domnívat, že i brněnští mistři již delší dobu pociťovali nutnost aktualizace svých provozních pravidel. Příkladem může být epizoda pana Jetřicha z Kunovic a na Uherském Brodě, který na žádost svého

■ Poznámky

6 Charakteristickým příkladem je pořízení stříbrného oltáře Panny Marie včetně liturgické výbavy u příležitosti korunovace obrazu Bohorodičky pro augustiniánský kostel sv. Tomáše v Brně. K tomu podrobněji např. Martin Čihálek – Pavel Suchánek (edd.), *Stříbrný oltář v bazilice Nanebevzetí Panny Marie na Starém Brně. Sborník příspěvků přednesených na konferenci konané v kapitulní síni Augustiniánského kláštera na Starém Brně 21. října*, Brno 2011. – Tomáš Malý, *Obrazy a rituál. Římské korunovace divotvorných Madon a koncept barokní kultury*, Praha 2019.

7 Samostatné studie byly věnovány zlatníkům biskupské Kroměříže a nalezeným památkám slezského zlatnictví. Viz Anna Grossová, *Biskupská Kroměříž – jedno z center výroby liturgických předmětů z drahých kovů v období baroka na Moravě*, *Zprávy památkové péče* LXXVIII, 2018, č. 4, s. 317–330. – Idem, *Památky slezského zlatnictví 17. a 18. století*, *Průzkumy památek* XXVII, 2020, č. 1, s. 59–72. K významným objevům patří práce znojenského zlatníka Josefa Anderleho nebo Františka Hyacinta Horna, jež působil v Moravském Krumlově náležejícím Lichtenštejnům. Viz idem, *Liturgické památky barokního zlatnictví na Moravě. Většinou domácí produkce, nebo import?*, in: Pavla Stöhrová (ed.), *Zlaté řemeslo. Odborný katalog ke stejnojmenné výstavě konané od 24.5. do 18.9.2022 v Technickém muzeu v Brně*, Brno 2022, s. 92 a 96–99.

8 Anna Grossová, Vog(e)lhundové – brněnští zlatníci a stříbrníci 18. století: Nová připsání k dílu Andrease Vogelhunda, *Brno v minulosti a dnes: příspěvky k dějinám a výstavbě Brna* (dále jen BMD) 26, 2013, s. 105–126.

– Idem, Stříbrník Johann Christian Fischer. Drobná skica k historii zlatnického řemesla v Brně v 18. století, BMD 30, 2017, s. 215–232.

9 Edice nejstarších dochovaných statut Ferdinand Menčík, *Pořádek bratrstva zlatnického v Praze a jeho statuty z roku 1324*, *Věstník Královské české společnosti nauk pro vědy a umění, tř. filosoficko-historická*, 1891, č. 7, s. 273–279; Täubl (pozn. 4), s. 58–66 (Příloha 1).

10 O počtech v Brně usedlých zlatníků ve 14. století nás dobře informují nejstarší dochované berní knihy a rejstříky, dostupné ve dvou edicích: Bedřich Mendl, *Knihy počtů města Brna z let 1343–1365*, Brno 1935. – Kateřina Urbánková – Veronika Wihodová, *Brněnské berní rejstříky z přelomu 14. a 15. století*, Matice moravská, Brno 2008. Proti 40. létům, kdy v královském městě působilo zhruba čtyři až šest mistrů současně, v období 60. až 80. let jejich počet kolísá mezi deseti a patnácti.

11 Nejstarší návrh provozních stanov předložili zástupci zlatnického řemesla k projednání a schválení vedení města již počátkem roku 1364. Celý proces, zakončený potvrzením cechovního řádu markrabětem Janem Jindřichem Lucemburským, výborně podrobně popsal Miroslav Flodr. Viz idem, *Brněnské městské právo po smrti notáře Jana (1359–1389)*, Brno 2006, s. 92–93 a 100–101.

12 Vincenz Brandl (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Zehnter Band. Vom Jahre 1367 bis 12. November 1375*, Brünn 1878, s. 6–7, č. 7.

13 Vincenz Brandl (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae 11*, Brünn 1885, s. 380, č. 428. Viz Flodr (pozn. 11), s. 101.

14 Příkladem zlatníků v Bratislavě vedení města nařídilo značit stříbrné zboží městskou i výrobní značkou již 8. února 1536. Viz Erwin Hintze, *Die Breslauer Goldschmiede. Eine archivalische Studie*, Breslau 1906, s. 187. V případě Norimberku, kde starobylost značení městskou značkou dokládají předměty ze stříbra zhotovené zde v letech 1438–1440, bylo povinné značení výrobků mistrovskou značkou zavedeno až roku 1541. Viz Karin Tebbe – Ursula Timann – Thomas Eser (edd.), *Nürnberger Goldschmiedekunst 1541–1868. Band 1. Meister, Werke, Marken. Teil 1. Textband*, Nürnberg 2007, s. 499–500. Obdobná situace byla i ve Vídni, jak dokládá pozdně gotická monstrance z moravské obce Šatov (dnes v Jihomoravském muzeu ve Znojme), opatřená pouze městským puncem. Jméno zlatníka – Erharda Eferdingera – společně s letopočtem 1524 je vyryto na okraji podstavu. Značky výrobců jsou archivně doloženy až od 70. let 16. století. Viz Waltraud Neuwirth, *Wiener Silber. Punzierung 1524–1780*, Wien 2004, s. 108–110 a 152–166.

15 Společenství pražských zlatníků bylo současně i zemským cechem, proto všichni v Čechách usedlí zlatníci mistři se jím museli řídit a ve sporných případech se rovněž podřídili rozhodnutí pražského cechu. Viz Josef Hráský, *Značkování výrobků z drahých kovů (Příspěvek k dějinám pražských zlatnických cechů)*, *Pražský sborník historický* 8, 1973, s. 31. – Idem, *Zlatníci pražského baroka*, *Acta UPM XVII. D5, Uměleckoprůmyslové muzeum 19*, Praha 1987, s. 7.

švagra „pana z Neydeků“ nechal u brněnského zlatníka Severina – významného měšťana a dlouholetého radního – zhotovit stříbrný koflík. Předmět odeslaný švagrovi do Vídně mu však byl obratem vrácen se zdůvodněním, „že koflík ne po zlatnicku než po klempířsku pozlacený a stříbro také necejchované jest“, aby jej tedy „zlatník zase vrátil, že by se on styděl takovou nádobu před lidmi s takovou pozlatků na stole jmiti“. Jelikož Severin odmítl reklamaci uznat, požádal Jetřich 2. března 1567 „přátelsky“ purkmistra a městskou radu o donucení zlatníka, aby „ten koflík jakožto dílo své vlastní vzít se nestyděl“ a peníze šlechtici vrátil.¹⁶ Zda Jetřich z Kunovic docílil spravedlnosti a byl-li „nepoctivý“ zlatník – Severin Schmelzer¹⁷ – vůbec potrestán, již prameny neříkají. Náléhavost potřeby nového řemeslného pořádku nakonec donutila brněnské mistry k jeho sestavení ještě v témže roce a 8. září jej stvrdilo listinnou formou i vedení města.¹⁸

Brněnští mistři směli zpracovávat – „vom Hammer oder gossen, und mit Drunter“ – stříbro třinácti- a vícelotové ryzosti.¹⁹ Povinné kontroly a přezkoušení podléhaly veškeré stříbrné výrobky těžší 4 lotů (zhruba 62 gramů), které, když byly shledány vyhovujícími, přísnejší mistři označili městským znakem, což, současně se zaplacením povinného poplatku 2 krejcarů z hřivny, následně učinil i výrobce svým razídkem. Užívané zlato muselo mít nejméně 18 karátů a žádný mistr pod hrozbou naprosté ztráty důvěry a cti nesměl do něj vsadit nepatřičný kámen („gemachte oder geschmeltzte Stein“); výstraha trvalé újmy dobrého jména platila též v případě legování stříbra mosazí, přísně bylo trestáno i zlacení jakýchkoliv mosazných předmětů („es seÿ gross oder klein“), jelikož jejich výroba příslušela jiným kovotepcům (zejména klempířům a pasířům).²⁰

Během následujícího 17. století došlo v důsledku vlekoucích se válečných událostí ke snížení předepsané ryzosti na pouhých dvanáct lotů. Kdy se tak stalo, zatím přesně nevíme, ale v cechovním řádu ze dne 15. června 1607, tedy o čtyřicet let mladším, vydaném z důvodu zpřísnění podmínek mistrovské zkoušky, byla v Brně třináctilotová proba ještě zachována.²¹ Obdobný trend se uplatňoval i ve Slezsku nebo v Praze. I vatislavští zlatníci, dlouhodobě pracující ve čtrnáctilotové probě, od roku 1677 opakovaně usilovali o možnost zhotovovat své zboží z kovu nižší hodnoty. V roce 1687 jim radnice konečně vyhověla a povolila trvale zpracovávat dvanácti- a třináctilotové stříbro.²² Situaci v Praze popsal (vysvětlil) Josef Hráský ve své práci o zlatnících pražského baroka následovně: „Směrnice o zpracování čtrnáctilotového stříbra platily pravděpodobně do 20. let 17. století; předměty vyrobené na Menším Městě Pražském po roce 1648 byly převážně zhotovovány z 12 lotové-

ho stříbra a označovány v soudobých účtech a v archivních záznamech Pr Pr [Prager Probe]. Jen zcela výjimečně se používalo k práci třináctilotového stříbra. Odpověď zemského prubíře Jakuba Mehlera [?] České komoře z 8. 3. 1672 není nikterak spolehlivá a přesvědčivá. Podle jeho zprávy zpracovávala čtrnáctilotové stříbro podle říšských předpisů města Vídeň, Štrasburk a Vratislav, třináctilotové Augsburg a Norimberk a dvanáctilotové Praha, Drážďany a Lipsko. Nikdy a nikomu nebylo známo, kdy došlo k zavedení pražské pruby a kdo dal k tomu souhlas. Snad to byl podle prubířova mínění mandát z roku 1609, kterým bylo dovoleno nakupovat dvanáctilotové stříbro. Mám však dojem, že ani tato verze nebyla správná. Království české utrpělo během třicetileté války nesmírné škody a drahé kovy se staly širší veřejnosti nedostupnými. Doby, kdy bylo v domácnostech pražských patriciů množství zlatých a stříbrných šperků, nenávratně minuly. Nebylo peněz na zakoupení drahých ozdob a zlatníci – převážnou většinou cizozemci – se snažili vyrábět zboží z níže legovaného stříbra, než dovozovala pražská pruba. Výsledkem nesprávného legování byly tzv. přepadovky, prováděné zvláštní jmenovanou komisí přímo v dílnách zlatníků.“²³

Práce bývalého kustoda Moravského průmyslového muzea Carla Schirka, nazvaná *Die Punzierung in Mähren*, vydaná v roce 1902, nás informuje, že na Moravě byla situace obdobná. Podnětem k vydání císařského nařízení ze dne 26. ledna 1699 provádět i v markrabství neohlášené kontroly zlatnických dílen k zajištění vzorků stříbrné slitiny k přezkoušení byla informace moravského zemského prubíře Konráda Meyera, že moravští zlatníci často zpracovávají stříbro libovolné ryzosti nepodléhající žádné kontrole ani žádným zkouškám, a pokud své zboží značí, tak bez ohledu na jeho skutečnou ryzost. Namátkové kontroly produkcí zdejších zlatníků pracujících se stříbrem, provedené v březnu téhož roku, potvrdily nedodržování v zemi běžné dvanáctilotové proby. Mezi provinilci byli i dva brněnští představitelé cechu – Pavel Ignác Weinreich a František Unverdorben.²⁴ Není divu. Úsilí císaře Leopolda I. (1657–1705) řešit neblahou hospodářskou situaci, mimo jiné, soustředěním veškerých drahých kovů do státních mincoven²⁵ nám umožňuje snadněji pochopit, proč řada významných brněnských zlatníků, včetně Weinreicha a Unverdorbeny, byla zadlužená a často pracující k bankrotu. V následujících třech dekádách se sice početní stav cechovních mistrů Brna vrátil na úroveň 16. století (až 12 členů), avšak majetkové a sociální pozice těchto zástupců skvělého uměleckého řemesla se na úroveň před rokem 1620 nevrátily již nikdy.

■ Poznámky

16 Archiv města Brna (dále jen AMB), fond A 1/1 Sbírka listin, mandátů a listů (dále jen A 1/1), inv. č. 1872, 2. března 1567. Viz též Jana Janišová, Předpisy moravského zemského práva regulující vnitřní záležitosti královských měst v předbělohorském období (na příkladu města Brna), BMD 34, Brno 2021, s. 118.

17 K jeho osobě viz Anna Grossová, Severin Schmelzer – významná osobnost brněnské společnosti i zlatnického řemesla poloviny 16. století. Příspěvek k počátkům puncovních pravidel v královském městě Brně, BMD 35, Brno 2022, s. 79–94.

18 AMB, fond E 14 Cech zlatníků, stříbrníků, výrobců galanterie a hodinových pouzder Brno 1544–1859 (1867) (dále jen fond E 14), inv. č. 2, Brno – purkmistr, rychtář a všechny tři rady města Brna dávají artikule cechu zlatníků, 1567, 8. září; Carl Schirek, Artikel der Brünner Goldschmiede aus dem Jahre 1567, Separat Abdruck aus den Mittheilungen des Mährischen Gewerbemuseums in Brünn 10, Brünn 1892.

19 Jedná se o hodnotu vyjadřující váhový podíl ušlechtilého kovu ve slitku o hmotnosti jedné hřivny tvořené šestnácti loty. Třináctilotovou ryzostí tedy označujeme slitinu obsahující 13 lotů stříbra a 3 loty mědi.

20 Viz např. Reinhold Reith (ed.), *Das alte Handwerk. Von Bader bis Zinggiesser*, München 2008.

21 AMB, fond A 1/1, inv. č. 2756, 15. června 1607.

22 Hintze (pozn. 14), s. 16–17; Grossová, Památky (pozn. 7), s. 61.

23 Hráský, Zlatníci (pozn. 15), s. 9.

24 O přepadových kontrolách zlatnických dílen v markrabství v březnu 1699 podrobněji Carl Schirek, *Die Punzierung in Mähren. Gleichzeitig ein Beitrag zur Geschichte der Goldschmiedekunst*, Brünn 1902, s. 2–16.

25 „Cestu z měnových problémů a trvalého nedostatku peněz hledal Leopold I. především v úpravách mincovních poměrů v zemi a v měnových reformách. Samozřejmě se tento problém netýkal pouze Moravy, ale všech habsburských dědičných zemí. V duchu merkantilistů zakázal Leopold I. vývoz dobrých mincí ze země a rovněž vývoz zlatého a stříbrného pagamentu. Ten měl být prodáván výhradně do královských mincoven. V březnu 1659 navíc Leopold I. se zřetelem ke vzrůstající marotratnosti zakázal v českém království výrobu zlatých a stříbrných tkanin, krajek a zlatem a stříbrem krumplovaného zboží a stanovil na to trestní sankce. Jejich výrobu zpět povolil až patentem z 5. května 1697, ale pouze po zaplacení zvláštní dávky. Jakýkoliv drahý kov hodlal soustředit pouze do svých vládních mincoven a vyrazit z něj potřebný obnos peněz.“ Cit. viz Dagmar Grossmanová, *Měnová politika na Moravě za vlády Leopolda I. a jeho synů (1657–1740)*, Brno 2015, s. 33–34

1a

Příklady z produkce brněnských zlatníků 17. a 18. století

Až do roku 1646 značili brněnští zlatníci své zboží městskou značkou podoby třikrát děleného štítu s písmenem B ve druhém (stříbrném) břevnu. Po změně erbu Ferdinandem III. (1637–1657) byl na stříbro ražen štít s dvouhlavým orlem a písmenem B v prvním štítku, užívaný až do zavedení jednotného řemeslného řádu (Nový bratrský pořádek pro městské zlatníky, stříbrníky a výrobce galanterního zboží) císařovnou Marií Terezií (1740–1780), s nepatrnými odchylkami v předlitavských zemích podunajské monarchie v letech 1774–1778.²⁶ V markrabství jím bylo stanoveno jednotné značení v podobě zemského

symbolu – moravské orlice v profilovaném orámování, doplněné číslicí ryzosti, letopočtem a počátečním písmenem města, kde se provádělo přezkoušení a puncování nových výrobků.²⁷

Za úspěšnou obranu královského města před švédskými vojsky v roce 1645 získalo Brno od císaře – současně s již zmíněným novým znakem – řadu dalších výsad, výhod a úlev, usnadňujících obyvatelům přístup k různým privilegiím, zejména městskému a mistrovskému právu. Toho využila i trojice zlatníků, tvořící zde v druhé polovině 17. století, jejichž znovunalezené práce patří k nejstarším dokladům kvality zdejšího raně barokního zlatnictví, živě reagujícího na soudobé zahraniční módní trendy.

1b

Obr. 1a–b. Joachim Ignác Burghauser, ciborium, ve výřezu detail s městskou a výrobní značkou, Morava, Brno, před 1666, zlatené stříbro. Římskokatolická farnost Žďánice. Foto: Pavel Čech, 2016.

Typickým příkladem je stříbrné ciborium (obr. 1a), darované roku 1666 Jiřím Meixnerem a Kateřinou Slavíkovou farnímu kostelu ve Žďánicích,²⁸ jehož rozvolněná plastická květinová výzdoba prozrazuje časnou inspiraci francouzským florálním naturalismem, rozšířeným během 50. a 60. let 17. století skrze grafické předlohy augsburských tiskařů i do střední Evropy. Monogram výrobce – AIB v oválu –, vyražený na předmětu vedle brněnské městské značky (obr. 1b), ztotožňujeme se zlatníkem původem z Olomouce, Joachimem Ignácem Burghauserem

■ Poznámky

26 24. května 1774 pro Horní a Dolní Rakousy, 3. srpna 1774 pro Štýrsko, 5. října 1774 pro Moravu, 14. července 1775 pro Korutany, 20. září 1776 pro Čechy, 12. listopadu pro Terst, v roce 1777 pro Tyrolsko a 23. února 1778 pro Kraňsko a Gorici. Karl Knies, *Die Punzierung in Oesterreich. Eine geschichtliche Studie mit mehreren Textabbildungen und 10 Lichtdrucktafeln*, Wien 1896, s. 14.

27 Příklady těchto značek, užívaných na Moravě v období od 70. let 18. století do roku 1806, zveřejnil Antonín Semerád, *Puncovníctví na Moravě, Zlatnictví, sborník pro umělecké řemeslo. Supplementum 1*, 1972.

28 Ciborium; zlatené stříbro, v. celkem 340 mm, v. nádoby 228 mm, Ø podstavy 137 mm, Ø kupy 109 mm, v. víka 122,5 mm, Ø 117 mm; značeno: mistrovská značka AIB v oválu, punc města Brna z 1646–1718, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rej. č. movité kulturní památky (dále jen MKP) v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky (dále jen ÚSKP ČR) 70153/37-42033. Na rubu podstavy rytý nápis: GOTT. VND.DER.WERTEN.MVETER GO[T]JHES. ZV.EHEREN.WIERT.DISES. CIWORIVM:IN DIE / STEINIZER PFARKIERCHEN VEREHRT VON HERN GEORGEN MEIXNER. VND FFAW / CATHARINA SLAWIKOWSKYŇ DÖS. 1666.2X. WIGET 38. LOT. Grossová, *Liturgické památky* (pozn. 7), s. 90 a 91 (obr. 4 a 5). Předmět byl pořízen pro původní žďánický farní kostel sv. Bartoloměje, který byl v rámci josefínských reforem zbourán; dnešní farní kostel Nanebevzetí Panny Marie byl postaven až v roce 1701.

2b

Obr. 2a–b. Simon Alois Fischer, ciborium, ve výřezu detail s městskou a výrobní značkou, Morava, Brno, 70. nebo 80. léta 17. století, zlacené stříbro. Římskokatolická farnost Vojkovice. Foto: Pavel Čech, 2018.

■ Poznámky

29 AMB fond A 1/3 Sbírka rukopisů a úředních knih 1333–1945 (1958) (dále jen A 1/3), rkp. č. 75, Kniha příjmů 1618–1684, f. 91r; Carl Schirek, Die Goldschmiedekunst in Mähren II., *Mittheilungen des Mährischen Gewerbe-Museums* XVI., Nr. 20, Brünn 1898, s. 158.

30 Viz Franz Wurzinger, Iglauer Künstler, *Erzherzog Rainer Museum für Kunst und Gewerbe Mittheilungen. Zeitschrift des Verbandes österr. Kunstgewerbemuseen*, 1914, č. 2, s. 18. – Dana Stehlíková, *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*, Praha 2003, s. 75.

31 AMB, fond A 1/8 Akta purkmistrovská (dále jen A 1/8), inv. č. 1532, sign. 1665, M 3 N 3041, f. 261.

32 AMB, fond A 1/3, rkp. č. 1259, Zápisy o schůzích městské rady 1667, f. 186 (7. prosinec – vdova Justina Helena Burghauserová).

33 Ciborium; zlacené stříbro, v. celkem 325 mm, v. nádoby cca 228 mm, Ø podstavy 136 mm, Ø kupy 109 mm, v. víka 88 mm, Ø 112 mm; značeno: mistrovská značka SF v tvarovaném štítu, punc města Brna z 1646–1718, brněnský repunc z 1806–1807 (CF). Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 86356/37-13222. Nepublikováno.

34 Uvedené údaje viz AMB fond A 1/3, rkp. č. 75, Kniha příjmů 1618–1684, f. 92 (pocházel z obce Malešovice, něm. Malspitz, z panství Dolní Kounice); rkp. č. 1282, Zápisy o schůzích městské rady 1690, f. 173 (8. června – zveřejnění a konfirmace testamentu zesnulého konšela Simona Aloise Fischera); Moravský zemský archiv (dále jen MZA), fond E 67 Sbírka matrik 1579–1949 (1951) (dále jen E 67), inv. č. 16886, Matrika oddaných farního úřadu při kostele sv. Jakuba, Brno, z let 1643–1729, f. 99. K jeho osobě dále viz Schirek, *Die Goldschmiedekunst* II. (pozn. 29), s. 159. – Stehlíková (pozn. 30), s. 128 (zde uvedeno, že pocházel z Hlubokých Mašůvek u Znojma).

(A = Achim), jehož aktivní účast na obraně obleženého Brna roku 1645 byla – po splnění nutných podmínek – odměněna při udělení statusu měšťana dne 21. července 1651 osvobozením od předepsaných poplatků.²⁹ Je to týž zlatník, který, než společně s manželkou Justinou přesídlil do Brna, byl o necelých dvacet let dříve přijat (dne 10. května 1633) mezi měšťany královského města Jihlavy.³⁰ To potvrzuje i koncept dopisu, jímž 7. srpna 1665 požádal brněnský magistrát jihlavské radní, aby dopomohli zlatníkově ženě k dědictví po její sestře.³¹ O dva roky později, někdy na podzim nebo začátkem zimy roku 1667, Burghauser v Brně zemřel.³²

K obdobně esteticky působivému objevu patří i dvojice liturgických nádob, dnes v majetku

římskokatolické farnosti ve Vojkovicích. První z nich je stříbrné ciborium (obr. 2a),³³ jehož zhotovitelem – dle monogramu SF v profilovaném erbu (obr. 2b) – byl Burghauserův kolega, Simon Alois Fischer, který se stal – i přes svůj poddanský původ – posledním představitelem zlatnického cechu, podílejícím se na vedení města. I jemu byl při udělení městského práva dne 3. ledna 1652 prominut, ze stejného důvodu jako v předšlém případě, zákonný poplatek. O několik dnů později (15. ledna) vyženil zlatnickou dílnu sňatkem s Dorotou, vdovou po zesnulém brněnském zlatníku Christianu Wagnerovi, a vedl ji až do své smrti v roce 1690.³⁴ Ciborium z Vojkovic je výtvárně citlivé, řemeslně kvalitní dílo, vytvořené někdy v 70. nebo 80. letech 17. století, jehož

3a

význam spočívá i v dochování historické autenticity jeho vzhledu, který nebyl znehodnocen pozdějším necitlivým celkovým přezlacením, často ničícím původní estetické záměry autorů (např. kombinaci stříbrných a zlacených ploch) jak užitím nevhodného materiálu, tak i technologie galvanického pokovování likvidujícího výraz a detailnost plasticity.

Dosud neznámou osobností brněnského zlatnictví 17. století byl místní měšťan Michel Heyde, jehož punc – monogram MH v tvarovaném znaku – je vyražen na druhém předmětu

z Vojkovic, stříbrném zlaceném kalichu (obr. 3a–b);³⁵ výtvarnou uměřeností i řemeslným zpracováním dokládá vysokou úroveň autora. Mistrovský titul mu byl udělen příkazem magistrátu zlatnickému cechu 29. března 1666, aniž musel předložit mistrovský kus a složit poplatek, s odvoláním na ustanovení císařského privilegia, za zásluhy jeho zesnulého otce v čase švédského obležení.³⁶ Formální provedení kalicha nezapře augsburské inspirace, lze tedy předpokládat, že tam Heyde strávil část svého vandru. Vznik této práce je vymezen

3b

Obr. 3a–b. Michel Heyde, kalich, ve výřezu detail s městskou a výrobní značkou, Morava, Brno, konec 60. nebo 70. léta 17. století, zlacené stříbro. Římskokatolická farnost Vojkovice. Foto: Pavel Čech, 2018.

léty 1666 a 1678, kdy tento zlatník, někdy před 6. červnem, zemřel.³⁷

V souvislosti s restaurováním renesančního obrazu Panny Marie Sněžné ze svatostánku hlavního oltáře brněnského jezuitského chrámu Nanebevzetí Panny Marie byla identifikována další mistrovská značka, náležící zdejšímu zlatníku Johanu Hermannu Kellerovi, nalezená na stříbrném pásu zdobícím obraz, s reliéfním zlaceným nápisem „AVE MARIA GRATIA PLENA DOMINVS TECVM“.³⁸ Při plošné dokumentaci movitých památek liturgického zlatnictví byl jeho punc – monogram IK v tvarovaném štítku – objeven i na dvojici liturgických nádob v Ořechově

■ Poznámky

35 Kalich; zlacené stříbro, v. 254 mm, Ø podstavy 167 mm, Ø kupy 97 mm; značeno: mistrovská značka MH v tvarovaném štítku, punc města Brna z 1646–1718, brněnský repunc z 1806–1807 (CF). Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 86355/37-13221. Grossová, Liturgické památky (pozn. 7), s. 91 (obr. 3b a 4a) – zde publikována i výrobní značka.

36 AMB, fond A 1/8, inv. č. 1590, sign. 1666 M 11 N 3153, f. 239–240.

37 AMB, fond A 1/3, rkp. č. 1270, Zápisy o schůzích městské rady 1678, f. 232 (6. června – vdova žádá o zveřejnění pozůstalosti jejího zesnulého manžela, měšťana a zlatníka Michela Heyde).

38 Anna Grossová, Stříbrná montáž obrazu Salus Populi Romani a barokní liturgické stříbro bývalé jezuitské koleje v Brně, BMD 32, Brno 2019, s. 115–148.

4a

4b

Obr. 4a–b. Johan Hermann Keller, kalich a ciborium, ve výřezu detail ciboria s městskou a výrobní značkou, Morava, Brno, konec 70. nebo začátek 80. let 17. století. Rímskokatolická farnost Ořechov u Brna. Foto: Pavel Čech, 2018.

Obr. 5. Johan Hermann Keller, ciborium, Morava, Brno, konec 70. nebo začátek 80. let 17. století, zlacené stříbro (pouze koš s kupou a víko), podstava s nodem novodobá, zlacená mosaz, poutní chrám Panny Marie ve Křtinách. Foto: Pavel Čech, 2019.

5

u Brna³⁹ (obr. 4a–b) a poté i na víku ciboria (obr. 5) v mariánském poutním chrámu v Křtinách.⁴⁰ Provedení i dekor těchto artefaktů nespírá jihněmecké inspirace, jež v poslední čtvrtině 17. století spatřujeme v tvorbě středoevropských, nejčastěji olomouckých a niských zlatníků. Keller, narozený v Hagenu v Dolním Sasku,⁴¹ od konce roku 1677 brněnský měšťan, zde provozoval svou dílnu jen krátce, neboť již 24. ledna 1684 projednávala rada města požadavek vdovy Markéty na obnovení majetku.⁴²

S řádem Tovaryšstva Ježíšova je spojena i tvorba zlatníka příchodního z Augsburgu, Johana Jakuba Wegelina, působícího v Brně od roku 1683 až do své předčasné smrti v srpnu 1693.⁴³ Vedle pozlaceného stříbrného „odění“ milostné sochy Panny Marie v poutním chrámu

■ Poznámky

- 39** Kalich; zlacené stříbro, v. 235 mm, Ø podstavy 142 mm, Ø kupy 94 mm; značeno: mistrovská značka IK v tvarovaném štítku (2x), brněnský repunc z 1806–1807 (CF). Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 99440/37-12625. Ciborium; zlacené stříbro, v. celkem 325 mm, v. nádoby 210 mm, Ø podstavy 130 mm, Ø kupy 107,5 mm, v. víka 117 mm, Ø 110 mm; značeno: mistrovská značka IK v tvarovaném štítku, punc města Brna z 1646–1718, brněnský repunc z 1806–1807 (CF). Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 99441/37-12626. Ibidem, s. 126, bar. příloha č. B9.
- 40** Ciborium; zlacené stříbro (pouze koš s kupou a víko), podstava s nodem novodobá, zlacená mosaz, v. celkem 452 mm, v. nádoby 280 mm, Ø podstavy 185 mm, Ø kupy 115 mm, v. víka 180 mm, Ø 117 mm; značeno na víku: mistrovská značka IK v tvarovaném

štítku, punc města Brna z 1646–1718, brněnský repunc z 1806–1807 (CF a 12.F). Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 98869/37-130001. Nepublikováno.

41 Zřejmě se jedná o město Hagen v dnešním Severním Porýní – Vestfálsku.

42 K jeho životním osudům viz Grossová, Stříbrná montáž (pozn. 38), s. 125–126.

43 Uvedené údaje viz AMB fond A 1/3, rk. č. 75, Kniha příjmů 1618–1684, f. 174v (4. ledna 1683); rk. č. 1285, Zápisy o schůzích městské rady 1693, f. 216 (21. srpna – vdova Kateřina Wegelinová žádá oznámení soudního obnovení majetku po zesnulém manželovi). K jeho osobě dále viz Schirek, Die Goldschmiedekunst II. (pozn. 29), s. 167. – Stehlíková (pozn. 30), s. 540.

6a

6b

Obr. 6a–b. *Johan Jakub Wegelin, stříbrný plášť sochy Panny Marie Tuřanské, ve výřezu detail s městskou a výrobní značkou, Morava, Brno, 1689. Poutní chrám Panny Marie v Tuřanech. Foto: Pavel Čech, 2016.*

v Tuřanech (obr. 6a), zhotoveného roku 1689 na objednávku rektora brněnské koleje P. Andrease Müntzera,⁴⁴ měl dle dochovaných smluv vytvořit v letech 1690 a 1691 i několik liturgických nádob pro konvent v Uherském Hradišti.⁴⁵ Totožný punc – IW ve dvojitém oválu –, vyražený na stříbrném plášti bohorodičky (obr. 6b), byl identifikován i na stříbrném zlaceném kalichu, bohatě zdobeném plastickou florální vý-

■ Poznámky

44 MZA, fond E 25 Jezuité v Brně, inv. č. 1380, sign. 95 Q, 1689, únor 28. Smlouva s Janem Jakubem Wegelinem, brněnským zlatníkem, který má zasadit do stříbra obraz P. Marie Tuřanské. Jeho úkolem bylo „obroubit milostný obraz naší milostné paní z Tuřan ve stříbře lepší dvanáctilotové proby, v čistší, hezčí a jemné a nejlepší práci a tuto práci dle možností“ urychlit. Text smlouvy publikoval Václav Richter, Brněnští zlatníci J. J. Wegelin a P. J. Weinreich, *Vědecká ročenka Moravského uměleckoprůmyslového musea Obchodní a živnostenské komory v Brně I*, 1946–1947, Brno 1948, s. 57–76. Wegelinův monogram IW je vyražen pouze na stříbrném rouchu Bohorodičky a dítěte Ježíše. Na stříbrném trůnu, pořízeném na náklady hraběnky Kateřiny Magnisové již roku 1683, ani obou korunkách a žezlu (jak uvádí Václav Richter, *ibidem*, s. 57 a 62) jsem při jejich prohlídce, již mi umožnila farnost v roce 2016, žádné autorské puncy nenalezla. Tyto informace již byly publikovány v článku Anna Grossová, Barokní liturgické stříbro bývalé jezuitské koleje v Brně, dochované v diecézní katedrále na Petrově a poutním mariánském kostele v Brně-Tuřanech, *Zprávy památkové péče* LXXVI, 2016, příloha, s. 63.

45 MZA, fond E 31 Jezuité v Uherském Hradišti (1635–1773), inv. č. 492, sign. P I 4, 1682–1691. Další smlouvy: s Janem Kryštofem Hallerem na zhotovení ciboria; s Janem Jakubem Wegelinem z Brna na zhotovení kalichu; zhotovení věžních hodin, nákres věčné lampy; soupis odvodu stříbra u jednotlivých jezuitských kolejí.

7a

8

7b

Obr. 7a–b. Johan Jakub Wegelin, kalich, ve výřezu detail s městskou a výrobní značkou, Morava, Brno, 80. nebo začátek 90. let 17. století, zlacené stříbro, Římskokatolická farnost Obyčtov. Foto: Pavel Čech, 2020.

Obr. 8. Pavel Ignác Weinreich, kalich, Morava, Brno, před 1689, zlacené stříbro (kupa s košem z let 1867–1872). Římskokatolická farnost Fryšava pod Žákovou horou. Foto: Pavel Čech, 2020.

zdobou (obr. 7a–b), z majetku římskokatolické farnosti v Obyčtově.⁴⁶ Trojice medailonů na jeho podstavě představuje sv. Bernarda z Clairvaux, sv. Benedikta a sv. Františka z Assisi; i dekor koše, zobrazující Pannu Marii, sv. Josefa a sv. Martina dělíciho se s žebrákem o plášť, naznačuje původ-

ní určení pro jiný než současný kostel zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie. Formální provedení kalicha odpovídá jeho vzniku na přelomu 80. a 90. let 17. století.

Přestože byl Pavel Ignác Weinreich provinilem čelícím roku 1699 obvinění z nedodržení stanovené dvanáctilové proby, všechny jím vytvořené nově nalezené objekty, značené monogramem P.I./W v srdčitém orámování, jsou řemeslně i výtvarně vysoce kvalitní. Tento vídeňský rodák, který obdržel brněnské městské právo 21. července 1687 a získal dům v druhé městské části – Veselé ulici – byl nepřetržitě od roku 1694 až do své smrti představeným zlatnického bratrstva.⁴⁷ Zemřel (někdy před 5. srpnem) v roce 1719 značně zadlužen, takže jeho majetek musel být soudně obstaven a jeho vdova Kateřina Eleonora byla nucena požádat o ponechání stříbra a nářadí.⁴⁸

Weinreichovu zručnost můžeme sledovat na zlaceném stříbrném kalichu (obr. 8), pořízeném roku 1689 augustiniánským klášterem v Jevíčku, který je dnes v majetku římskokatolické farnosti ve Fryšavě pod Žákovou horou.⁴⁹ Ve výzdobě zaujme především živé provedení čtveřice řádových světců (augustiniánů eremitů) v medailonech umístěných na podstavě s rozbuželou

■ Poznámky

46 Kalich; zlacené stříbro, v. 245 mm, Ø podstavy 173,5 mm, Ø kupy 89 mm; značeno: mistrovská značka IW ve dvojitě oválu (2x), brněnský repunc z 1806–1807 (CF a 12.F). Není KP. Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (edd.), *Umělecké památky Moravy a Slezska*. 3.1 (O–P), Praha 2021, s. 21 (zde publikován jako mešní kalich zhotovený koncem 17. století zlatníkem I. W. neznámého původu).

47 AMB, fond A 1/3, rk. p. č. 1286, Zápisy o schůzích městské rady 1694, f. 135.

48 K jeho životním osudům viz Grossová, *Stříbrná montáž* (pozn. 38), s. 127 (zde odkazy na další literaturu a prameny).

49 Kalich; zlacené stříbro, v. 245 mm, Ø podstavy 148,5 mm, Ø kupy 92 mm; značeno: mistrovská značka P.I./W v srdčitém orámování, punc města Brna z 1646–1718, brněnský repunc z 1806–1807 (CF) a z 1809–1810; kupa s košem z let 1872–1922 – Diana C3, J.F v tvarovaném štítku. Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 98268/37-111048. Na rubu podstavy rytý nápis: „S: LIEBERDVSINNER GESEL.SCHFT VND GVTEIER DEM GLSOTER ZV GEWITSCHT – ANNO 1689 – G:S: – M.F.P.A.R.V.“ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska*. 1 (A–I), Praha 1994, s. 451 (zde publikován jako mešní kalich zhotovený brněnským nebo olomouckým zlatníkem „F.(?) S.(?) W. (puncy: orlice?, iniciály ve štítku)“).

9

10

Obr. 9. Pavel Ignác Weinreich, kalich, Morava, Brno, první dekáda 18. století, zlacené stříbro. Římskokatolická farnost Šlapanice. Foto: Pavel Čech, 2018.

Obr. 10. Pavel Ignác Weinreich, kalich, Morava, Brno, druhá dekáda 18. století, zlacené stříbro, granáty nebo almandiny, Římskokatolická farnost Ochoz u Brna. Foto: Pavel Čech, 2018.

květinovou výzdobou. Ani dvě mladší ukázky Weinreichovy tvorby (po roce 1700) nezaprou dobrou orientaci v dobových trendech uplatňujících zdobení páskovým ornamentem v kombinaci s květinovými a figurálními motivy. Na kalichu ze Šlapanic u Brna (obr. 9) kombinuje zlacené a stříbrné plochy s jedinečně provedenými okřídlenými hlavičkami.⁵⁰ Druhý, z Ochozu u Brna (obr. 10), provedením jedna z Weinreichových pozdních prací, vznikl dle poškozeného nápisu na spodní straně podstavy pro premonstrátský klášter v Zábřově.⁵¹

Druhým zlatníkem nařčeným v roce 1699 zemským prubířem Konrádem Meyerem z nedodržování stanovené průby byl taktéž přísežný mistr brněnského zlatnického bratrstva František Unverdorben, který o rok dříve vystřídal ve funkci Zikmunda Lederleutnera.⁵² Dne 7. května 1688 byl tento „Goldtschmidt gebürtig

Von Saltzburg“ přijat mezi brněnské měšťany a o pár dnů později – 27. května – se se souhlasem vedení města oženil s vdovou po Johanu Hermanu Kellerovi, čímž současně získal jeho dílnu i dům.⁵³ I on se na postu představeného cechu udržel až do roku 1718; společně s Weinreichem pak ovládali brněnské společenství nepřetržitě po dobu dvaceti let. Životní osudy obou zlatníků jsou si velmi podobné. Přestože jako velmi vyhledávaný zlatník pracoval pro řadu církevních institucí v regionu, byl nucen v roce 1718 vyhlásit bankrot.⁵⁴ Jeho tvorba je charakteristická výrazně plastickým pojetím ornamentální výzdoby, často kombinovaná s malovanými smaltovými terčíky. Typickou ukázkou je kalich římskokatolické farnosti v Kuřimi (obr. 11).⁵⁵ Zatím je jediným

■ Poznámky

50 Kalich; zlacené stříbro, v. 269 mm, Ø podstavy 167 mm, Ø kupy 93 mm; značeno: mistrovská značka P.I./W v srdčitém orámování, punc města Brna z 1646–1718, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F a F) a z 1809–1810; kupa novodobá – rakouský punc Diana C3, FM v obdélníku. Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 86266/37-12996. Nepublikováno.

51 Kalich; zlacené stříbro, české granáty nebo almandiny, v. 240 mm, Ø podstavy 171 mm, Ø kupy 97,5 mm; značeno: mistrovská značka P.I./W v srdčitém orámování, brněnský repunc z 1809–1810. Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 94433/37-12601. Na rubu podstavy rytý ne úplně čitelný nápis: „...atio Primer Can.: Zabrd:* P. [větší část poškozeného textu] ra.nob: Dna. Anna „gina Jantin“. Grossová, Stříbrná montáž (pozn. 38), s. 127, bar. příloha B14; Samek – Dolejší (pozn. 46), s. 46 (zde publikován jako mešní kalich z 3. čtvrtiny 18. století, puncy nezřetelné – „(? I, neúplná orlice“).

52 AMB, fond A 1/3, rkp. č. 1290, Zápisy o schůzích městské rady 1698, f. 253.

53 Uvedené údaje viz AMB, fond A 1/3, rkp. č. 76, Kniha příjmů 1684–1768, f. 17; MZA, fond E 67, 1686, Matrika oddaných farního úřadu při kostele sv. Jakuba, Brno, z let 1643–1729, f. 692. K jeho osobě dále viz Schirek, Die Goldschmiedekunst II. (pozn. 29), s. 166–167. – Stehliková (pozn. 30), s. 519 (Unverdorben Franz II.).

54 AMB, rkp. č. 1310, Zápisy o schůzích městské rady 1718, f. 138 a 336.

55 Kalich; zlacené stříbro, smalt, v. 270 mm, Ø podstavy 164 mm, Ø kupy 102 mm; značeno: mistrovská značka FV v oválném orámování (2x), brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 88731/37-12462. Bohumil Samek, *Umělecké památky*

11

12a

brněnským zlatníkem, v jehož práci lze doložit využití smaltu. Totéž platí i o aplikaci stříbrného filigránu imitujícího krajkoví, užívaného ve výzdobě liturgických nádob po vzoru vídeňského zlatnictví, dochovaného v souboru barokního liturgického stříbra augustiniánského kláštera v Brně.⁵⁶ Unverdorbenovu pozdní tvorbu reprezentuje zlacená monstrance z kostela sv. Petra a Pavla v Lovčicích (obr. 12a), označená rytým letopočtem 1718.⁵⁷ Zaujme originálním pojetím ostensoria – srdčitá schránka pro hostii je usazena na loď podoby měsíčního srpku, po stranách s dvojicí apoštolů, nad ní pak Bůh otec v oblacích a holubice Ducha svatého. Použití jemného páskového ornamentu s lineárním florálním ornamentem na cizelované ploše podstavy pak nezapře vliv jihoněmeckých vzorů. Bohužel, jak jsme již zmínili výše, pozdějším celoplošným přezlacením zanikl původní estetický výraz (obr. 12b), který dnes můžeme obdivovat na obdobně koncipovaných soudobých monstrancích Mikuláše Františka Indegrentze.⁵⁸

V průběhu 20. a 30. let 18. století došlo k významné generační obměně zlatnického společenstva v Brně. Pomineme-li tvorbu Johana Christiana Fischera (činný od 1733, † 1778)⁵⁹ nebo Andrease Voglhunda (1709/10–1771),⁶⁰

jejichž tvorba byla již dostatečně publikována, patřil k vyhledávaným brněnským mistrům Antonín Ignác Anderle, původem z Přerova, který

■ Poznámky

Moravy a Slezska. 2 (J–N), Praha 1999, s. 291 (připsáno Františku Unverdorbenovi).

56 Bohumil Samek, Barokní zlatnictví na Moravě: Domácí produkce a import, in: Martin Čihalík – Pavel Suchánek (edd.), *Stříbrný oltář v bazilice Nanebevzetí Panny Marie na Starém Brně. Sborník příspěvků přednesených na konferenci konané v kapitulní síni Augustiniánského kláštera na Starém Brně 21. října*, Brno 2011, s. 183 (zde obr.).

57 Monstrance; zlacené stříbro, v. 577 mm, podstava 184 x 146,5 mm, d. koruny 238 mm; značeno: mistrovská značka FV, punc města Brna z 1718–1759, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 84346/37-34103. Na podstavě rytý letopočet 1718. Samek, *Umělecké památky 2* (pozn. 55), s. 420 (připsáno Františku Unverdorbenovi).

58 Grossová, *Biskupská Kroměříž* (pozn. 7), s. 317–330.

59 K jeho životu podrobně viz Grossová, *Stříbrník* (pozn. 8).

60 K jeho životu podrobně viz Grossová, *Vogel(hundové)* (pozn. 8).

12b

Obr. 11. František Unverdorben, kalich, Morava, Brno, cca 90. léta 18. století, zlacené stříbro, smalt. Římskokatolická farnost Kuřim. Foto: Pavel Čech, 2018.

Obr. 12a–b. František Unverdorben, monstrance, ve výřezu detail podstavy s medailonem sv. Bernarda, Morava, Brno, kol. 1718. Římskokatolická farnost Lovčice. Foto: Pavel Čech, 2016.

13a

14a

13b

14b

Obr. 13a–b. Antonín Ignác Anderle, kalich, ve výřezu detail s výrobní a městskou značkou a repuncem z let 1806–1807, Morava, Brno, 1724, zlacené stříbro. Římskokatolická farnost při bazilice Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše, Žďár nad Sázavou. Foto: Pavel Čech, 2021.

Obr. 14a–b. Antonín Ignác Anderle, kalich, ve výřezu detail s výrobní a městskou značkou, Morava, Brno, 1724, zlacené stříbro. Římskokatolická farnost Miroslav. Foto: Pavel Čech, 2017.

získal městské právo dne 10. ledna 1727.⁶¹ Dvojice nalezených kalichů, značených jeho charakteristickým monogramem AIA v trojlístu a brněnským městským puncem s letopočtem 1724, je ukázkou jeho rané tvorby. Z protokolů městské rady projednávající v následujících dvou letech (1725–1726) jeho stížnosti na brněnské společenství městských zlatníků a stříbrníků, které jej odmítlo přijmout do svých řad, vyplývá, že byl ještě tovaryšem.⁶² První z nich, nacházející se v kostele (dnes bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše) zrušeného cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou (obr. 13a–b),⁶³ vychází svým pojetím ze soudobých tendencí, převládajících v tvorbě moravských zlatníků v následujícím desetiletí. Druhý patří římskokatolické farnosti v Miroslavi (obr. 14a–b),⁶⁴ která byla v letech 1692–1784 ve vlastnictví premonstrátského kláštera v Louce u Znojma. Zřejmě byl na přání objednatel zhotoven dle nejmódnějších augsburských vzorů, uplatňujících se v tvorbě moravských mistrů taktéž až v průběhu 30. let.

Anderleho řemeslnou úroveň, doplněnou nutnou spoluprací s některým z brněnských klenotníků, předvádí i třetí kalich (obr. 15), dnes v majetku opavského kostela Nanebevzetí Panny Marie.⁶⁵ Je bohatě zdobený plastickým orna-

■ Poznámky

61 AMB, fond A 1/3, rkp. č. 76, Kniha příjmů 1684–1768, f. 148. K jeho osobě dále viz Schirek, Die Goldschmiedekunst II. (pozn. 29), s. 157; Stehlíková (pozn. 30), s. 30.

62 AMB, rkp. č. 1317, Zápisy o schůzích městské rady 1725, f. 554; rkp. č. 1318 Zápisy o schůzích městské rady 1726, g. 148, 149, 296, 300, 301, 388, 545, 560, 587 a 619; rkp. č. 1319, Zápisy o schůzích městské rady 1727, f. 30.

63 Kalich; zlacené stříbro, v. 243 mm, Ø podstavky 157 mm, Ø kupy 94 mm; značeno: mistrovská značka AI/A v trojlístu, punc města Brna s letopočtem 1724, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F a F). Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 98603/37-120327. Nepublikováno.

64 Kalich; zlacené stříbro, v. 243 mm, Ø podstavky 148 mm, Ø kupy 91,5 mm; značeno: mistrovská značka AI/A v trojlístu, punc města Brna s letopočtem 1724, brněnský repunc z 1806–1807 (12.F), na kupě nečitelná výrobní značka a rakouské puncy z 1867–1872. Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 55830/37-4907. Samek, *Umělecké památky 2* (pozn. 55), s. 527 („po r. 1727 brněnský mistr Antonín Josef Anderle (puncy: dvojhavý orel s B v prvním štítku, iniciály AI/A v trojlaločné výplni)“).

65 Kalich; zlacené stříbro, drahé kameny, v. 280 mm, Ø podstavky 183 mm, Ø kupy 98 mm; značeno: mistrovská značka AI/A v trojlístu, punc města Brna z 1718–1759, brněnský repunc z 1806–1807 (CF). Rej. č. MKP

15

Obr. 15. Antonín Ignác Anderle, kalich, Morava, Brno, 30. nebo 40. léta 18. století, zlacené stříbro, drahé kameny. Římskokatolická farnost při kostele Nanebevzetí Panny Marie, Opava. Foto: Pavel Čech, 2021.

Obr. 16. Josef Achbauer a František Richter, kalich, Morava, Brno, 1769, zlacené stříbro, drahé kameny, malba na slonovině (?). Římskokatolická farnost Moravská Třebová. Foto: Pavel Čech, 2020.

mentem, s reliéfními medailony s výjevy ze života sv. Jana Nepomuckého a osázený kameny vsazenými do stříbrných montáží. Dle městské značky, užívané do konce 50. let, si tento liturgický předmět objednal u brněnského zlatníka některý ze zrušených moravských klášterů či jejich příznivců, odhadem někdy během 30. nebo 40. let. Destička dodatečně vsazená do spodní strany podstavu, s rytým erbem komtura řádu německých rytířů v Bruntále Maxmiliána Xavera z Riedheimu, doplněná letopočtem 1786, je pouze upomínkou na donátora, jenž předmět věnoval opavskému chrámu.⁶⁸ Archivními prameny je Antonín Ignác Anderle v Brně doložen do počátku 50. let 18. století, kdy byl pro dluhy arestován.⁶⁷

Jako příklad pozdně barokního zlatnictví, vykazující i inspirace klasicistní, uvádíme trojici stříbrných kalichů, zhotovených na přelomu

16

60. a 70. let 18. století. První z nich, dnes v majetku římskokatolické církve v Moravské Třebové (obr. 16), je pokrytý plastickým rokajovým ornamentem, osazený šesti malovanými figurálními medailony, rámovanými českými granáty, a po celé ploše zdobený drobnými květy z barevných kamínků. Puncovní značky a částečně poškozený rytý nápis na spodní straně podstavu informují, že předmět vznikl kooperací dvou zlatnických mistrů koncem 60. let 18. století.⁶⁸ Zhotovitelem byl František Richter, činný v Brně od roku 1764 († 1805),⁶⁹ ve spolupráci s Josefem Achbauerem, jenž se až po vleklých sporech s cechovními zlatníky domohl udělení městského práva 10. července 1756 († 1788).⁷⁰ Obdobně koncipovaný kalich ze

■ Poznámky

v ÚSKP ČR 94866/38-215. Rytý erb Maxmiliána Xavera z Riedheimu s letopočtem 1786 (bruntálský komtur řádu něm. rytířů – v této funkci 1757–1797). Samek – Dolejší (pozn. 46), s. 459 („r. 1786 zhotovil Antonín Josef Anderle nebo snad jeho syn Antonín Ignác Anderle (zn: AI/A v trojlaločné vpadlé výplni, orlice s B v prsním štítu)“).

⁶⁶ Většina zařízení chrámu, jenž roku 1758 vyhořel, byla nově pořízena až v letech 1782–1788, včetně potřebného bohoslužebného náčiní.

⁶⁷ AMB, rkp. č. 1343, Zápisy o schůzích městské rady 1751, f. 54, 70, 79, 105, 122, 176, 210, 222, 407, 454, 514, 644, 645, 738, 757, 776, 847, 858, 958, 982, 1033, 1085.

⁶⁸ Kalich; zlacené stříbro, drahé kameny, malba na slonovině (?), v. 300 mm, Ø podstavu 191,5 mm, Ø kupy 100 mm; značeno: mistrovská značka FR v oválném orámování, neúplný punc města Brna s letopočtem 17..., brněnský repunc z 1806–1807 (12.F) a z 1809–1810. Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 64634/36-873. Na spodní straně podstavu rytý nápis: „Libans eXlsto CaLIce reCorDetVr qVoqVe enIXIS SVffraglls DefVnCtl ParoChi Siko-ra offertl hVJV s V.C.torls <- Manu Josephi Achbaur“. V chronogramu letopočet 1769. Grossová, Liturgické památky (pozn. 7), s. 94 a 95 (obr.).

⁶⁹ AMB, fond A 1/3, rkp. č. 76, Kniha příjmů 1684–1768, f. 255; Carl Schirek, Die Goldschmiedekunst in Mähren, *Mitteilungen des Mährischen Gewerbe-Museums* XII., Brünn 1894, s. 66. – Idem, Die Goldschmiedekunst II. (pozn. 29), s. 165. – Stehlíková (pozn. 30), s. 414 (Richter, Franz I.).

⁷⁰ AMB, fond A 1/3, rkp. č. 76, Kniha příjmů 1684–1768, f. 234. – Schirek, Die Goldschmiedekunst (pozn. 69), s. 49. – Idem, Die Goldschmiedekunst II. (pozn. 29), s. 156–157. – Stehlíková (pozn. 30), s. 19 (Achbauer Josef I.).

17a

17b

Obr. 17a–b. František Richter, mešní konvička s podnosem, ve výřezu detail podnosu s městskou značkou s letopočtem 1779, Morava, Brno, 1779, zlacené stříbro. Augustiniánský klášter Staré Brno. Foto: Pavel Čech, 2018.

zlata, přebujele osázený perličkami a drahými kameny, vytvořil Achbauer v roce 1768 pro brněnské augustiniány.⁷¹ V majetku řádu nalezneme i práci jeho spolupracovníka, Františka Richtera, jehož soubor ještě rokokově tvarovaných mešních konviček s tácem (obr. 17a–b) nese doklad nového značení, zavedeného společně s jednotným cechovním pořádkem císařovnou Marií Terezií v roce 1774, ukládajícího též moravským zlatníkům pracovat ve třinácti- a patnáctilicové probě. Na trojici předmětů je vedle monogramu výrobce vyražen

městský punc podoby moravské orlice s písmenem B, letopočtem a číslicí ryzosti (13).⁷²

Taktéž i stříbrný zlacený kalich z Přítluk (obr. 18a–b), jehož plastickou rokajovou výzdobu doplňují broušené kameny,⁷³ vznikl nutně ve spolupráci s klenotníkem. Výrobce byl stříbrník Johan Michael Kaltenmarker, jenž měšťanský status získal 30. dubna 1762 († 1804).⁷⁴ Sílicí vliv neoklasicistního stylu se projevil ve formálním provedení i výzdobě druhého Kaltenmarkerova kalicha, z majetku římskokatolické farnosti ve Velké Bystřici (obr. 19), pořízeného roku 1770 pro kapucínský klášter v Olomouci.⁷⁵

Shrnutí

Jedním ze závěrů významného badatele Bohumila Samka, k nimž dospěl při práci na *Uměleckých památkách Moravy a Slezska*, publikovaných v roce 2010 v článku *Barokní zlatnictví na Moravě – Domácí produkce a import*, bylo sdělení, „že mezi domácími dílnami se nejrozsáhleji, zvláště v 18. století, uplatnili olomoučtí zlatníci“, jelikož „jejich výtvo- ry jsou rozesety především na střední, západní, resp. jihozápadní Moravě, (...) v Olomouci nebo v mís-

■ Poznámky

71 Bohumil Samek, Možnosti „objevů“ při terénním výzkumu uměleckých památek Moravy a Slezska, *Bulletin Moravské galerie* 50, 1994, s. 48 (obr.).

72 Konvička na vodu; zlacené stříbro, v. 156 mm, d. 115 mm; konvička na víno; totéž, v. 153,5 mm, d. 119; značeno: mistrovská značka FR v oválném orámování, punc města Brna s letopočtem 1779, brněnský repunc z 1806–1807 (C.F). Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 1420/37-95. Podnos; zlacené stříbro, 321 x 245 mm; značeno: mistrovská značka FR v oválném orámování, punc města Brna s letopočtem 1779, brněnský repunc z 1806–1807 (C.F). Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 55580/37-95. Nepublikováno.

73 Kalich; zlacené stříbro, drahé kameny, v. 283 mm, Ø podstavy 170 mm, Ø kupy 103 mm; značeno: mistrovská značka I/MK v trojlaločném orámování, neúplný punc města Brna s letopočtem 17.. (z let 1769–1774), brněnský repunc z 1806–1807 (CF) a z 1809–1810. Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 91286/37-110563. Nepublikováno.

74 AMB, fond A 1/3, rkp. č. 76, Kniha příjmů 1684–1768, f. 248; Schirek, *Die Goldschmiedekunst* (pozn. 62), s. 69; idem, *Die Goldschmiedekunst II.* (pozn. 29), s. 161; Stehlíková (pozn. 30), s. 216.

75 Kalich; zlacené stříbro, v. 247 mm, Ø podstavy 164 mm, Ø kupy 85 mm; značeno: mistrovská

18b

Obr. 18a–b. *Johan Michael Kaltenmarker, kalich, ve výřezu detail s městskou a výrobní značkou, Morava, Brno, kolem 1770, zlacené stříbro, broušené kameny. Římskokatolická far-nost Přítulky (Rakvice). Foto: Pavel Čech, 2021.*

tech bezprostředního dosahu olomouckého bis-kupa či některého z tamních klášterů“. Brněn-ská produkce byla – dle jeho soudu – určena „z velké části pro Brno, případně pro vrchnosti v Brně sídlící“. ⁷⁶ Poslední plošný průzkum těchto artefaktů, nezbytně doplněný archivním průzkumem, prováděný od roku 2015 nám však velí přijmout statistické údaje představující obraz Moravy, v němž historičti zlatníci Brna i Olomouce pracovali jeden každý pro církevní objednavatele z celého moravského území a více než úspěšně konkurovali kolegům z Augsburgu, Vídně nebo Prahy. Číselný souhrn předmětů prozkoumaných Bohuslavem Samkem však k dispozici nemáme – jen jeho výsledné statistické tvrzení. Je třeba upozornit na skutečnost, že ani naše počty nemohou být úplné, protože vycházejí ze součtu pouze zákonem chráněných památek, nikoliv všech dochovaných. S touto skutečností navíc pracujeme při vědomí, že máme k dispozici jen menšinový díl původní produkce barokního zlatnictví. Proto ani tato naše statistika, uvedená v poznámce, ⁷⁷ nemůže vytvořit (či znamenat) úplný historický obraz. Pokračovat k jeho dotvoření lze jen náročným archivním průzkumem, jímž můžeme alespoň rozšiřovat potřebné vědomosti o úrovni a důležitosti tohoto řemesla i jeho protagonistů, vyplývající z dobových potřeb. Naše výsledky, jakkoliv korigující Samkovy počty, si tedy nechtějí (ani nemohou) dělat nárok na svou historickou úplnost.

Závěrem je potřebné znovu zmínit, že jednou z hlavních funkcí Národního památkového ústavu je poznávání movitého kulturního dědictví, spočívající v systematickém, odborném dokumentování těchto památek, zejména těch evidovaných v centrálním registru České republiky. Primárním úmyslem statí Možnosti „objevů“ při terénním výzkumu uměleckých památek Moravy a Slezska dnes již zesnulého badatele Bohumila Samka, zveřejněné v roce 1994 v *Bulletinu Moravské galerie v Brně*, bylo vyzdvížení významu

18a

plošného systematického výzkumu zákonem chráněných děl výtvarného i užitého umění, protože má-li být vyjádřena „historická pravda [...] ve výkladu kulturních dějin této země“, nelze rezignovat na co „nejúplnější poznání předmětu onoho výkladu, totiž uměleckých děl samotných“, což není možné bez znalosti množství, kvalit, časového zařazení i autorského určení, včetně skutečností „souvisejících s jejich vznikem, či jejich vznik přímo podmiňujících“. ⁷⁸ To

■ Poznámky

značka I/MK v trojlaločném orámování, špatně čitelný punc města Brna (způsobeno druhotným přezlacením), brněnský repunc z 1806–1807 (12.F). Rej. č. MKP v ÚSKP ČR 93558/38-1654. Na spodní straně podstavu rytý nápis: „capuciner Ollmütz 177[0?]“. Nepublikováno.

⁷⁶ Cit. Samek (pozn. 56), s. 181.

⁷⁷ Statistiku a shrnutí výsledků systematického plošného výzkumu z let 2015–2022, včetně podrobného porovnání se závěry Bohumila Samka, viz Grossová, Liturgické památky (pozn. 7), s. 85–101. Zde publikovány následující statistické údaje: „ke značeným barokním liturgickým předmětům zapsaným do seznamu movitých kulturních památek České republiky náleží 75 artefaktů zhotovených v Brně, 44 ve Vídni, 43 v Augsburgu, 39 Olomouci, 20 ve Slezsku, 11 v Praze a 10 v Kroměříži; dvěma kusy je zastoupena Jihlava, Moravský Krumlov a Znojmo a německé Osterode, jedním pak Moravská Třebová, Uherské Hradiště, Mnichov a Salcburk. U jedenácti věcí se dosud nepodařilo mistrovskou značku identifikovat a kolem 120 stříbrných nádob nebylo punčováno vůbec.“ Ibidem, s. 87.

⁷⁸ Viz Samek (pozn. 71), s. 45.

19

Obr. 19. Johan Michael Kaltenmarker, kalich, Morava, Brno, před 1770, zlatené stříbro. Římskokatolická farnost Velká Bystrice. Foto: Pavel Čech, 2019.

persvědčivě dokládá i tento rozsáhlý plošný průzkum, umožněný nám institucionálním grantem, který vedl i k překvapivým objevům prací domácích zlatnických mistrů. Upravuje též pohled na význam místních zlatníků, jejichž produkce byla dosud nedoceňována, zejména ve prospěch importu z Augsburgu. Dovoz luxusního zboží byl však vlivem merkantilistických myšlenek v druhé polovině 17. a v 18. století omezován ve prospěch hospodářské konsolidace země. Jedním z neplánovaných (i nepředpokládaných) nálezů naší práce bylo též poznání, že ne vždy se na seznam kulturních památek dostaly předměty

adekvátních umělecko-historických kvalit, zatímco řada jedinečných objektů unikla, z nám dosud (dnes) těžko definovatelných důvodů, pozornosti památkářů.

Mimo to výzkum vynesl též na světlo řadu případů nezákonného „udržování“ chráněných předmětů. Většinou se jedná o neodborné opravy prováděné z vlastní iniciativy nepoučenými, zcela nequalifikovanými „řemeslníky“ nebo nevhodné galvanické zlatění, které, jak jsme již uvedli výše, masivním přelitím novým kovem (většinou nevhodně zvolené hodnoty i zabarvení) odstraní puncovní značky i důležité ryté texty, které jsou mnohdy při neexistenci archivních dokladů nezbytné pro přesnější určení historické hodnoty. Takový celoplošně galvanicky přezlacený kalich sice ve světle září jako slunce, ve skutečnosti však ztrátou původního zamýšleného výra-

zu oslepne. Výjimkou nebývá ani odstřížení poškozeného okraje podstavy i s puncy, aby mohl být naletován nový. Často se to vše děje proto, že některé tyto vzácné liturgické pomůcky, po staletí aktivně používané, slouží svému účelu dodnes, přičemž podléhají opotřebení, někdy i nechtěnému poškození. Při snaze o obnovu (nebo opravu) si správci farností nezřídka neuvědomují, že je třeba respektovat stejný zákonný postup jako u oltářů, obrazů nebo soch, které mají v těmže kostele, a v dobré víře je předávají do „péče“ amatérům. Odborní restaurátoři se údržbou těchto artefaktů zabývají spíše výjimečně.

Text vznikl v rámci výzkumného cíle Výzkum, dokumentace a prezentace movitého kulturního dědictví, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace NPÚ (DKRVO).⁷⁹

PhDr. Anna GROSSOVÁ
NPÚ, ÚOP v Kroměříži
grossova.anna@npu.cz

■ Poznámky

79 Text je dílčím výstupem výzkumného záměru Národního památkového ústavu č. 99 H 30 73 130 – Výzkum, dokumentace a prezentace movitého kulturního dědictví – za institucionální podpory Ministerstva kultury. 1. Umělecko-historické celky a historický mobiliář jako doklad vývoje výtvarného umění a uměleckého řemesla; úkol 1.1.1. Doklady církevního barokního zlatnictví a stříbrnictví na Moravě v letech 1650–1790 a jeho zhodnocení ve výtvarných a duchovních souvislostech (2015–2018), a výzkumného cíle VII.1 Výzkum druhových skupin předmětů; úkol Výzkum a dokumentace dochovaných sakrálních zlatnických a stříbrnických památek brněnské proveniencí s přesahem na území celé Moravy (od 2019).